

Hea klient!

Jõudluskontrolli Keskus on saatnud piimaveisekasvatatajatele igakuist infolehte juba 2001. aasta jaanuarist. Seni oleme oma info jagamisega olnud liialt teenusekesksed - igale loomaliigi kasvatajale oleme pakkunud ainult tema loomaliigi kohta käivat infot. Nüüdseks oleme otsustanud kõigile oma klientidele kord kvartalis anda rohkem informatsiooni ja mitte enam teenusekeskselt – et ka seakasvataja teaks, mis veisekasvatatuses toimub ning vastupidi. Teenusekeskseks jääb siiski meie lehe sisemine külg, kus piima- ja lihaveisekasvataja ning seakasvataja leiab just temale mõeldud artikleid. Kahjuks on täna kitsakasvatatajale saadetakse leht lühem - erialase artiklita – kuid sobiva koostööpartneri leidmisel täidame me tulevikus ka selle tühimiku. Meie kord kvartalis ilmuvast väljaandest JKK Sõnumid leiata ka tulemusi, mida ei ole võimalik mujalt kirjandusest leida, näiteks nn edetabelid. Kuna see on meie esimene väljaanne, siis aja jooksul areneb see kindlasti edasi nii oma sisult kui ka vormilt. JKK Sõnumid saab muutuda Teile kasulikumaks ning huvitavamaks sel juhul, kui meile oma soovidest teada annate. Kindlasti jääb JKK Sõnumite põhieesmärgiks astuda sammuke Teile lähemale ja tutvustada Jõudluskontrolli Keskuses toimuvat. Loodan, et leiata siit endale huvitavat lugemist.

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

UUDISED

95 aastat jõudluskontrolli Eestis

Veiste jõudluskontrolli alustati Skandinaaviamaades juba 19. sajandi lõpul. 1895. aastal asutati esimene karjakontrolli-ühing Taanis, samal aastal ka Rootsis.

Balti mõisnikud jälgisid Rootsi karjakontrolliühingute tööd, kuid suhtusid umbusuga karjakontrolli sisseviimisse Eestis. Eesti mõisakarjades alustati karjakontrolliga 1903. aastal. Esialgu teostati üksikute lehmade toodangu ja söödakulutuse arvestust.

Süstemaatiline objektiivsetel alustel karjakontroll algas karjakontrolliringide loomisega 1909. aastal.

8. märtsil 1909. a otsustati Väandra Põllumeeste Seltsi koosolekul asutada seltsi juurde karjakontrolli osakond. 1. mail 1909. alustas tööd Väandra Põllumeeste Seltsi karjakontrolliühing ning Hans Virkuse eestvõtmisel kontrolliring. Seda loetakse veiste jõudluskontrolli alguseks talukarjades. Esimeseks kontrollassistendiks kutsuti Massujõe talu noorperemees Ernst Tomingas, kes oli vastava ettevalmistuse saanud Soomes.

Novembris 1909 loodi kontrollühisused veel Kambjas ja Rõngus, järgmistel aastatel veel paljudes paikades.

JKK Maamessil

JKK osaleb ka sel aastal Maamessil, mis toimub 15-17. aprill Tartu Näituste messikeskuses.

Atesteerimine

Vastavalt "Põllumajandusloomade aretuse seadusele" võib alates 01.01.2004 jõudlusandmete kogumise ning edastami-sega tegeleda loomapidaja või tema poolt volitatud isik, kes omab jõudlusandmete koguja tunnistust. Selleks peab vastavat tunnistust sooviv isik läbima testi.

Piimakarjakasvatavad saavad testi täita oma maakonna JKK zootehnik-peaspetsialisti juures või JKK Tartu kontoris. Eelnevalt on vajalik aeg kokku leppida (Tartus testida soovijatel telefonil 738 7737 või 738 7738). Seakasvatatel on testi täitmiseks vajalik eelnevalt aeg kokku leppida telefonil 738 7765.

Suuresti aitab testi edukale läbimisele kaasa eelnev tutvumine piimaveiste jõudluskontrolli käsiraamatuga või sigade jõudluskontrolli käsiraamatuga (a 40 krooni), mida saab osta maakondade zootehnik-peaspetsialistidelt või JKK-st. Käsiraamat on saadaval ka meie koduleheküljel.

Seisuga 23. märts 2004 oli atesteeritud 788 piimaveiste jõudlusandmete kogujat (paljud loomapidajad kasutavad jõudlusandmete kogumisel ja edastamisel kontrollassistendi teenust) ja 51 sigade jõudlusandmete kogujat. Atesteerimata on veel 3 sigade jõudluskontrollis ja 392 piimaveiste jõudluskontrollis olevat omanikku.

Jõudlusandmete koguja tunnistuse olemasolu üle teostavad järelevalvet Veteri-naar- ja Toiduameti Põllumajanduslooma-areituse järelevalve büroo inspektorid.

UUENDUSED

Vahelduv kontroll-lüps

Karjadele, kus lüpsitööde kiire kulg ja ruumipuudus raskendavad kontroll-lüpsi tavapärasest läbiviimist, on JKK loonud võimaluse rakendada uut kontroll-lüpsi läbiviimise ja seega ka toodangu arutamise meetodit. Uue meetodi ehk vahelduva kontroll-lüpsi korral

mõõdetakse piimakogus ning võetakse piimaproov vaid ühel lüpsikorral. Ühe lüpsikorra kontroll-lüpsi tulemused võetakse aluseks lehma toodangu arvutamisel.

Lähemat informatsiooni vahelduva kontroll-lüpsi kasutuselevõtmise tingimuste kohta saab zootehnik-peaspetsialistilt maakonnas.

Sigade jõudluskontroll

Lõpusirgele on jõudnud põhjalik ettevalmistustöö pieträani tõugu sigade geneetiliseks hindamiseks. Läbi on viidud esimene katseline hindamine, regulaarseks muutub hindamine aprillis.

PÕLVNEMISINDEKSI OLEMUS JA ARVUTAMISE TINGIMUSED

Aretuseesmärgist lähtuvalt soovime, et iga järgmine põlvkond loomi oleks eelmisest geneetiliselt võimekam. Uue põlvkonna saamiseks valime vanemloomad, kes soovitud omadusi järglastele kõige paremini edasi annavad. Loomade geneetilise võimekuse väljaselgitamiseks toimub neli korda aastas jõudlustunnuste, udara tervise tunnuste ja välimikutunnuste geneetiline hindamine. Selle tulemusena prognoositakse hindamisprotsessis osalevatele loomadele iga aretustunnuse väärtus ehk aretusväärtus (AV). Vaatlusandmetega (kontrollpäeva andmed, välimiku hindded) lehmadele prognoositakse aretusväärtust nende nn omajõudluse ja sugulaste (eellased, külgsgulased) informatsiooni alusel, pullidele aga nende tütarde ja sugulaste informatsiooni alusel. Noortele loomadele aretusväärtust prognoosida ei saa, kuid neile on võimalik arvutada põlvnemisindeks (PI). Käesoleva artikli eesmärgiks on anda põgus ülevaade põlvnemisindeksi olemusest ning tema arvutamise korrast.

Järglane saab pooled geenid emalt ja pooled isalt, kuid geenikombinatsioon on igal järglasel unikaalne. Looma aretusväärtuse võime tinglikult jagada kaheks osaks. Esiteks ema ja isa aretusväärtuste keskmine ehk põlvnemisindeks. Teiseks see osa aretusväärtusest, mille võrra loom erineb samade vanemate teistest järglastest. G. Mendeli seaduse järgi võib teine osa ehk nn. mendeli valim (MV) olla igal loomal erinev, kuid paljude järglaste keskmine on võrdne nulliga. Järelikult paljude järglaste keskmine aretusväärtus on võrdne nende keskmine põlvnemisindeksiga. Mendeli valimi suuruse saab iga looma puhul välja selgitada ainult temalt järglastele pärandatud omaduste (piimatoodangu suuruse, välimiku jne.) mõõtmistulemuste alusel. Pulli aretusväärtuse hindamisel otsustame olemasolevate tütarde andmete alusel, kas me soovime temalt tulevase järglasi karja täienduseks või mitte.

Näide.

Pulli Jaco 1630 hinnatud tütre valgutoodangu keskmine AV on +24.6kg. Kuna keskmine aretusväärtus on võrdne põlvnemisindeksiga, siis ka PI on +24.6kg. Seega pulli Jaco ja nn. keskmise lehma uusi tütreid karja valides teame, et nende oodatav valgutoodangu

aretusväärtus on umbes +25kg aga mitte näiteks +5kg või hoopis -10kg.

Eelnevale tuginedes on noore aretuslooma (testitava pulli, kellel pole veel hinnataavaid järglasi või lehmiku, kellel pole veel omajõudluse andmeid) ühe või teise aretustunnuse esialgseks hinnanguks tema vanemate või vajadusel vanavanemate aretusväärtuse alusel arvutatud põlvnemisindeks. Käesoleval ajal arvutatakse põlvnemisindeksid piima-, rasva- ja valgutoodangule ning rasva- ja valgusisaldusele, samuti piimatoodangu üldaretusväärtusele SPAV-le ja udara tervise üldaretusväärtusele SSAV-le. Põlvnemisindekseid saab kasutada looma karja valimisel, lehmale sobiva seemenduspulli valimisel ja muude aretusotsuste tegemisel. JKK trükistel ja kodulehel on noorloomade aretusväärtused tegelikult nende põlvnemisindeksid, sest geneetilises hindamises pole nad veel osalenud ja ainus teadaolev informatsioon nende geneetilisest võimekusest on nende eellaste aretusväärtused. Samas on põlvnemisindeksi kasutajal oluline silmas pidada, et aretusväärtuse täpsust väljendav usalduskoeffitsient võib pullil sadade tütarde olemasolul ulatuda 99%-ni, põlvnemisindeksi maksimaalne usalduskoeffitsient saab olla vaid kuni 60%.

Põlvnemisindeksi valem on väga lihtne, kuid tema arvutamine on mõnevõrra keerukam. Kompromiss leitakse vähestele loomadele võimalikult täpse põlvnemisindeksi ja enamusele loomadele vähemtäpse põlvnemisindeksi vahel. Madala usalduskoeffitsiendiga ema või isa aretusväärtuse asendamisel vastavalt ema või isa põlvnemisindeksiga saame põlvnemisindeksid arvutada peaaegu kõikidele noorloomadele. Nende usalduskoeffitsiendid on seejuures vahemikus 40-60%. Järgnevalt on esitatud täpne põlvnemisindeksi arvutamise kord ja tingimused:

· PI arvutatakse, kui looma isa ja ema on JKK andmebaasis registreeritud.

· PI arvutatakse valemiga:

$$PI = \frac{1}{2} * AV_{\text{ema}} + \frac{1}{2} * AV_{\text{isa}},$$

kus AV_ema ja AV_isa on vastavalt ema ja isa aretusväärtused või nende asemel arvutatud PId.

· Tingimused AV_ema ja AV_isa saamiseks:

1. ema aretusväärtuseks võetakse kodumaise hindamise aretusväärtus, kui selle usalduskoeffitsient on suurem kui 50%.

2. isa aretusväärtuseks võetakse kodumaise hindamise aretusväärtus, kui selle usalduskoeffitsient on suurem kui 70%. Kui kodumaises hindamises on looma isal mitu aretusväärtust (punasekirju holsteini pullidel on tütreid nii EHF-s kui ka EPK-s), siis kasutatakse looma tõule vastava tõu hindamises saadud tulemust. Kui aretusväärtuse usalduskoeffitsient on väiksem kui 70%, kasutatakse andmete olemasolul rahvusvahelise pullide hindamise tulemust.

3. ema aretusväärtuse puudumisel/mittesobimisel (usalduskoeffitsient on väiksem kui 50%) arvutatakse PI emale järgmiselt:

- leitakse emaisa AV punktis 2 kirjeldatud tingimustel

- emaema väärtuseks võetakse looma tõu baasaasta lehmade keskmine AV.

4. isa aretusväärtuse puudumisel/mittesobimisel (usalduskoeffitsient on väiksem kui 70%) arvutatakse PI isale järgmiselt:

- leitakse isaisa AV punktis 2 kirjeldatud tingimustel

- leitakse isaema AV punktis 1 kirjeldatud tingimustel, selle puudumisel võetakse looma tõu baasaasta lehmade keskmine AV.

5. emaisa või isaisa AV puudumisel loomale PI ei arvutata.

Mart Uba

*Infotehnoloogia osakonna
biomeetria sektori juhataja*

Uuendused programmides Vissu ja Vissuke

Piimakarjakasvatavate soovil on tehtud programmis Vissuke mõned muudatused karjaandmete kasutamise ja esitamise osas:

1. Programmi kasutajad, kellel on juurdepääsuõigused mitmele omanikule, saavad omaniku vahetamiseks kasutada linki "omaniku vahetus".
2. Programmist väljumiseks kasuta linki "logi välja".
3. Elektrooniliseks karjaandmete edastamiseks JKK-le on programmis link "sünnimuste sisestus", mille kaudu on võimalik esitada järgmisi andmeid: Poegimised, Kinnijätud, Lehmade väljaminekud, Seemendused/

- paaritused, Nimeandmised, Farmi/ grupi koodid, Vabapaaritused, Noorkarja väljaminekud, Tiinuskontrolli tulemused, Noorveiste kaalumise andmed.
4. Tööks vajalikele nimekirjadele (3. Vali töö) on lisandunud uued nimekirjad:
Väljaläinud lehmad, mis sisaldab jooksva aasta andmeid. Lõppenud aasta kohta näeb andmeid uuel aastal 3 järgneva kuu (jaanuar, veebruar, märts) jooksul.
Põhikarja tulnud lehmad, mis sisaldab jooksva aasta poeginud mullikate ja karjatäienduseks juurde ostetud lehmade nimekirja. Lõppenud aasta kohta näeb andmeid uuel aastal 3 järgneva kuu (jaanuar, veebruar, märts) jooksul.
Libiseva aasta kontroll-lüpsid lehmade kaupa.

Programmi Vissu kasutamiseks on alates 01.02.2004 vajalik uuendada oma arvutis programmi Jiniator versiooni. Hea Internetiühenduse korral on seda võimalik installeerida JKK veebilehelt aadressil www.reg.agri.ee lingilt "Vissu ja Vissuke", kuid kindlam ja kiirem võimalus on küsida vastavat CD-d oma piirkonna JKK zootehnikult.

Kui kellelgi on häid mõtteid ja ideid või vajadus saada karja kohta andmeid, mida praegu programmides ei näe, olge head, ja edastage need meile telefonil 738 7737 või e-postil ly.joras@reg.agri.ee

Ly Jõras

Väliteenistuse osakonna
veiste jõudluskontrolli sektori
zootehnik-peaspetsialist

Piimameetrite testimine maakonniti

Maakond	Registreeritud piimameetrid	Testitud piimameetrid	
		arv	protsent
Lääne-Viru maakond	335	314	93.73
Järva maakond	289	235	81.31
Rapla maakond	208	192	92.31
Pärnu maakond	198	140	70.71
Jõgeva maakond	149	135	90.60
Viljandi maakond	136	113	83.09
Põlva maakond	106	100	94.34
Saare maakond	103	77	74.76
Ida-Viru maakond	71	71	100.00
Harju maakond	80	61	76.25
Võru maakond	59	56	94.92
Tartu maakond	46	44	95.65
Valga maakond	39	28	71.79
Lääne maakond	27	25	92.59
Hiiu maakond	20	20	100.00
Kokku	1866	1611	86.33

Tabel ei kajasta lüpsiplatsidel kasutatavaid piimameetreid

Tähelepanu!

Piimameetreid tuleb JKKs testida üks kord 12 kuu jooksul!

Infot piimameetrite testimise kohta saab telefonil 738 7722 - Oles Hagel

ja meie koduleheküljelt <http://www.reg.agri.ee>.

Lüpsiplatsidel kasutatavate piimameetrite testimiseks palume pöörduda lüpsiplatsi paigaldanud või hooldava firma poole.

Suurima 305 päeva laktatsiooni piimatoodanguga lehmad 2004. aastal

JKK tööjuubelid 2004. aastal

Viivika Laan – 30
Toomas Vain – 25
Heili Reinhold – 25
Tea Kivimaa – 20
Thea Tõnise – 15

KONTAKTID

Jõudluskontrolli Keskus

Kreutzwaldi 48A, 50094 Tartu
Tel. **738 7700**
Faks **738 7702**
E-post: keskus@reg.agri.ee

Telefonid

Kodulehekülj: www.reg.agri.ee
738 7738 Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrollialane nõustamine
738 7737 Programmid Vissu ja Vissuke ning Lihaveiste jõudluskontrollialane nõustamine
738 7765 Sigade jõudluskontrollialane nõustamine
738 7762 Kõrvamärkide müük
738 7751 Järvamaa klienditeenindaja
738 7752 Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja
738 7753 Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja
738 7754 Lääne-Viru-, Pärnu-, Järvamaa klienditeenindaja
738 7756 Põlvnemisandmed
738 7731 Geneetiline hindamine (veised)
738 7735 Geneetiline hindamine (sead)
738 7767 Raamatupidamine

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu
Tel. **738 7725**
Faks **738 7724**

Telefonid

738 7722 Piimameetrite testimine
738 7721 Piimaproovide vastuvõtt
738 7726 Piimaringid

Eesti punane

Lehma nr	Nimi	Omanik	Lakt. Nr	Piima kg	Rasva %	Rasva kg	Valku %	Valku kg
565375		Tartu Agro AS	3	11579	3,73	431	2,97	344
363272	Vigri	Ranna Farm OÜ	5	11305	4,36	493	3,38	383
563281	Rai	Ranna Farm OÜ	2	10903	4,62	504	3,45	376

Eesti Holstein

549518	Hesa	Põlva POÜ	3	13693	3,9	534	3,49	478
1100693	Lei	Põlva POÜ	2	13544	3,21	435	3,02	409
1201284	Võlu	Põlva POÜ	2	13453	3,72	501	3,32	447

Eesti maatõug

588201	Sussu	Endel Lauri	4	6880	4,38	302	3,06	210
1611366	Naaskel	Ulle Erman	2	6126	4,04	248	3,39	208
330215	Maasi	Arnold Prinitis	2	5988	5,36	321	3,38	202

MUHEDAT

Jõudluskontrolli Keskuse nime kirjutamine tekitab mõnede ettevõtete töötajates aeg-ajalt segadust. Nii on meie nime kirjutatud väga erinevalt. Siinkohal on toodud huvitavamad variandid:

Jõusöödakontroll, Iluduskontroll, Juurduskontroll, Jõuduskondroli keskus, Eudlus Kontrolli Keskus, Õudluskontrollikeskus, Liikluskontrolli keskus.

Ka meie aadressi (Kreutzwaldi 48A) kirjutamisel on kasutatud mitmeid huvitavaid kirjaviise. Siinkohal on toodud mõned sagedamini kirjutatud variandid ning mõned põnevamad kirjadid:

Kreutswaldi (11), Kreuzwaldi (9), Kreutswaldi (9), Kreutswaldi (7), Krutswaldi (2), Kruzwaldi, Kõrvswaldi, Greitšwaldi, Kruvtswaldi, Kaudzswaldi, Kreizwaldi, Krezwaldi.

KALENDER

15-17. aprill – Maamess 2004 Tartu Näituste messikeskuses (Kreutzwaldi 60, Tartu)

11. mai – lüpsikarja aretusväärtuste järjekordse hindamise tulemuste avaldamine koos Interbulli hindamistulemustega JKK kodulehel

13-14. mai – X Balti Aretuskonverents (info ja registreerimine tel 731 3450, e-post alo@eau.ee)

JKK avatud uste päev toimub iga kuu teisel neljapäeval. Võimalik on tutvuda analüüside labori ja andmetöötlusosakonnaga. Vajalik registreerimine telefonil 738 7738 - Toomas Remmel.

Endiselt on programmide Vissu ja Vissuke kasutamise osas võimalik saada tasuta koolitust, mis toimuvad kolmapäeviti. Vajalik on registreerimine telefonil 738 7738 - Ly Jõras.

MAAKONDADE ZOOTEHNIKUD

Harjumaa	Maire Põhjala	Västriku 2b, Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Leigri 5, Kärdla	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Anna Muttik	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 511 9264	E 9.00-14.00
Jõgevamaa	Urmas Raide	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 511 6875	E 8.00-16.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Rüütli 2, Paide	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00, T 9.30-15.00 *
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Saima Toom	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 516 7872	E 9.00-16.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 9.00-15.00
Pärnumaa	Malle Unt	Lauka tee 4 (EKTO maja), Pärnumaa **	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Elle Meister	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 516 7868	E 10.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare ***	tel 453 1352	gsm 517 4320	R 9.00-17.00
Tartumaa	Urmas Raide	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 511 6875	T 8.00-16.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 9.00-14.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	1. ja 3. T 9.00-13.00 ****
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 9.00-14.00

* mai- ja juunikuus K 9.30-15.00

** alates maikuust Haapsalu mnt. 86, Pärnu

*** alates juunikuust Tolli 7, Kuressaare

**** mai- ja juunikuus T 9.30-14.00 ja gsm 510 3312